

onderzoek. Dat betekent niet alleen veel grafieken en tabellen, maar wat op den duur nogal gaat vervelen, een vertelt-rant die nog het meest weg heeft van een doorlopende opsomming.

De levensloop van de Utrechtse bevolking in de 19e eeuw biedt wel genoeg mooi materiaal om zo'n kwalitatief onderzoek mee te onderbouwen, maar als studie op zich geeft het in ieder geval de mensen in het onderwijsveld te weinig 'grip' op het dagelijks leven in de vorige eeuw om erg van nut te zijn.

Jos Trippenzee

ARMENIË

Philip Marsden,
Armenië (Atlas,
Amsterdam 1995) 304
blz., f49,90.

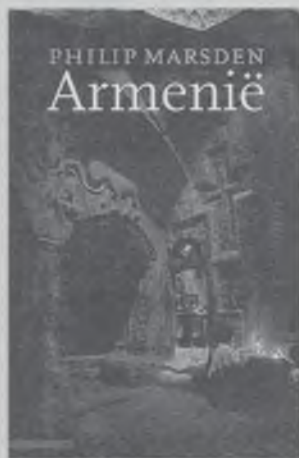
'Maar achter het geweld, de beschuldigingen en tegenbeschuldigingen en de 'geschiedschrijving op bestelling' is het duidelijk dat er iets heel verschrikkelijks is gebeurd met de Armeniërs: zij zijn verdreven van hun land, met grote aantallen omgebracht en hun is bovendien de erkenning ontzegd van deze beide feiten. Ik had al iets gemerkt van de intensiteit en de verwarring die een leven in ballingschap kenmerken,... Zij smachten in ballingschap naar iets wat de meesten nog nooit gezien hebben. Misschien bestaat Armenië alleen maar in hun verbeelding'.

De gebeurtenis waarop Marsden doelt is de genocide die in 1915 door de Turken gepleegd is. Duizenden en duizenden Armeniërs werden vermoord. En nog eens duizenden Armeniërs vluchtten voor het geweld. Het was niet voor het eerst dat de Armeniërs slachtoffer van geweld waren. Ze hebben geen eigen land, werden regelmatig verdreven en wonen daardoor over de hele wereld verspreid. Marsden raakte gefascineerd door dit volk en de geschiedenis ervan.

Hij ging er naar op zoek. Vanuit vertrekpunt Venetië ging het via Kroatië, Servië, Griekenland, Cyprus, Libanon, Syrië, Turkije, Bulgarije, Roemenië, Oekraïne en Georgië naar de Ararat in Armenië. En overal kwam hij Armeniërs tegen: als monnik in Venetië, appelboer in Syrië, priester in Roemenië etcetera. Allemaal hebben ze iets gemeenschappelijks omdat het Armeniër-zijn hen een gemeenschappelijk verleden geeft. Ze zijn zich zeer bewust van dat verleden. De gebeurtenissen hebben hen gehard, gevormd en, zoals een Amerikaanse Armeniër zegt, *'tot iets gek gemaakt. Niet gek in de normale zin, of leuk excentriek, maar gek, doorgedraaid van binnen'* (p.232).

Marsden heeft een prachtig boek geschreven. Het is geen 'echt' geschiedenisboek, maar in de eerste plaats een reisboek waarin de Armeniër alleen maar verklaard kan worden door zijn geschiedenis te vertellen. Op de omslag wordt Marsdens boek niet geheel ten onrechte vergeleken met Bruce Chatwins *In Patagonië*, waarin de reizende auteur ook de geschiedenis van deze streek vertelt. Of ik het boek van Marsden net als dat van Chatwin meerdere keren zal lezen, valt echter te bezien. Maar dat zal een kwestie van smaak zijn.

Wim Rongen

SCHLIEMANN EN VOORLOPERS

Vic De Donder, Troje, de machtigste mythe van Europa (Pelckmans, Kapellen 1996) 176 blz.

Nog altijd hebben de opgravingen in het noordoosten van Turkije geen uitsluitsel gegeven of hier de overblijfselen van Homerus' Troje liggen. Ook is er nog steeds strijd over de erfenis van Heinrich Schliemann, de zogenaamde Priamusschat, betwist door verschillende landen. Kortom, anno 1997 is Troje nog steeds een populair onderwerp. Dat komt, volgens Vic De Donder, omdat het verhaal van Troje cultuurbezit is van ons allen, een verhaal dat deel uitmaakt van de geschiedenis van de mensheid. Immers, het was de wil van de goden dat Troje door de Grieken vernietigd zou worden, zodat het lot van de Trojanen voor het nageslacht tot een lied van de onsterfelijkheid zou worden. Tenminste, zo staat het in de Odyssee. En tot nu toe klopt dat aardig zoals De Donder ons laat zien in zijn boek over Troje.

Chronologisch wordt de receptie van het verhaal door de eeuwen heen beschreven. Vanaf de oudste Griekse bron, Homerus, tot aan de huidige opgravingen. Maar naast de bekende verhalen zoals de Aeneïs, wordt ook ingegaan op meer obscure overleveringen uit de oudheid. Zo zijn er uit de laat Romeinse tijd verschillende pseudo-Iliassen bekend, zogenaamd geschreven door ooggetuigen uit Troje, maar dan wel vers verzonnen ooggetuigen!

Het verhaal van Grieken en Trojanen is in de middeleeuwen veranderd in een geschiedenis over hoofse liefde, op één lijn te zetten met de verhalencyclus rond koning Arthur. Opvallend is dat niet alleen dezelfde auteurs over beide onderwerpen schrijven, maar ook dat vaak dezelfde bronnen gebruikt worden. Een van die bronnen is Geoffrey of Monmouth. Zijn geschiedenis van de Britse koningen is verantwoordelijk voor veel romantiek in het stamboomwezen. Want zoals Vergilius de Romeinen liet afstammen van de Trojanen tot meerdere glorie van Caesar en Augustus, zo laat Geoffrey de Normandiërs afstammen van de kleinzoon van Aeneïs, en gaat de lijn via koning Arthur naar Willem de Veroveraar. Deze versie is erg populair in de middeleeuwen en heeft vele schrijvers en romantische zielen geïnspireerd tot het wegdromen bij al deze helden van vroeger.

En dan verschijnt in de vorige eeuw Heinrich Schliemann. Zijn eigen versie van zijn leven past op zich al in de Trojaanse geschiedenis, laat staan zijn 'ontdekking' van het oude Troje en de 'schat' van koning Priamus. Ook nu weer krijgt de mythe er een dimensie bij. Blijkbaar is het niet genoeg om te genieten van de meesterwerken van Homerus, maar moet er archeologisch bewijs gevonden voor het daadwerkelijke bestaan van de stad van Hector en Paris.

In ieder geval is het boek van De Donder prettige leesstof, zeker voor diegenen die het oorspronkelijke verhaal weer eens terug willen zien, met als plezierige bijkomstigheid een helder overzicht van alle verdingingen die na Homerus hebben plaatsgevonden.

Jos Trippenzee